

**Keresztes
László**

**Bevezetés
a mordvin
nyelvészetbe**

Tartalom

Előszó	5
1. A mordvin nép és nyelv: jelen és múlt	
1.1. A nyelvjárások és az irodalmi nyelvek	11
1.2. A mordvin nyelvtörténet korszakai	12
1.2.1. Előmordvin kor	13
1.2.2. Ősmordvin kor	14
1.2.3. Ómordvin kor	14
1.2.4. Középmordvin kor	14
1.2.5. Az irodalmi nyelvek kora	15
1.3. Összegzés.....	16
2. Hangtan: fonetika és fonológia	
2.1. Magánhangzók.....	17
2.2. Mássalhangzók	18
2.3. Morfológiai alternációk	19
2.4. Szótag	23
2.5. Prozódia és hangsúly	23
3. Hangtörténet: a hangrendszer változásai	
3.1. Az ómordvin kori magánhangzó-rendszer rekonstrukciója.....	25
3.1.1. A mordvin magánhangzó-rendszer kialakulása	28
3.1.1.1. A magánhangzó-rendszer hangsúlyos, első szótagi változásai	29
3.1.1.2. A magánhangzó-rendszer hangsúlytalan szótagi változásai	33
3.1.2. Hangsúly	35
3.2. Az ómordvin kori mássalhangzó-rendszer rekonstrukciója	36
3.2.1. A zöngésségi korreláció kialakulása	41
3.2.2. A réshangok változásai	44
3.2.3. A szibilánsok és affrikáták kérdése.....	47
3.2.4. A lágysági korreláció kialakulása	50
3.2.5. Szórványos változások	54
3.3. A mássalhangzó-rendszer fejlődése.....	55
3.4. A hangtörténeti elemzések tanulságai	59

4. Alaktan: a morfémák kapcsolódása és története

4.1. A névszók	61
4.1.1. A főnévragozás.....	62
4.1.1.1. Határozatlan ragozás	63
4.1.1.2. Határozott ragozás.....	68
4.1.1.3. Birtokos személyragozás	70
4.1.2. A melléknevek	73
4.1.3. A névmások.....	73
4.2. Az igék.....	75
4.2.1. Az igeragozás	76
4.2.1.1. Határozatlan (alanyi) ragozás.....	76
4.2.1.2. Határozott (tárgyas) ragozás.....	80
4.2.1.3. Tagadó ragozás.....	87
4.2.1.4. A névszók predikatív ragozása.....	88
4.2.2. Laza szerkesztésmód, felcserélhető toldalékok.....	91
4.2.3. Összefoglalás: a mordvin nyelv toldalékolásának sajátosságai...	92
4.3. Az igenevek	93

5. Mondattan: a szintagmák és a szintaxis

5.1. A szintagma szintje.....	95
5.1.1. A névszói szintagma	95
5.1.2. Az igei szintagma.....	97
5.1.3. A határozós (adverbiális) szerkezet	99
5.2. A mondat szintje	102
5.2.1. Az egyszerű mondat.....	102
5.2.1.1. A mondat fő részei	102
5.2.1.2. A tárgyas szerkezet.....	103
5.2.1.3. A szintaktikai viszonyok szerveződése	104
5.2.2. Az igeneves szerkezetek	105
5.2.3. Az összetett mondat	106

6. A szókincs rétegződése és eredete	
6.1. Ősi szókészlet	107
6.1.1. Uráli eredetű (PU) réteg	107
6.1.2. Finnugor eredetű (FU) réteg.....	108
6.1.3. Finn-permi eredetű (FP) réteg	109
6.1.4. Finn-volgai eredetű (FV) réteg.....	110
6.1.5. Volgai eredetű szavak	111
6.2. Jövevényszavak	111
6.2.1. Indoeurópai / árja (iráni) jövevényszavak	111
6.2.2. Balti jövevényszavak	112
6.2.3. Török jövevényszavak.....	113
6.2.3.1. Bolgár-török (csuvas).....	113
6.2.3.2. Tatár	113
6.2.4. Orosz jövevényszavak.....	114
6.2.5. Vándorszavak	118
6.2.6. Ismeretlen eredetű szavak	118
6.3. Mordvin névtan	119
6.3.1. Személynevek	119
6.3.2. Helynevek	120
6.4. Szóalkotás.....	122
6.4.1. Képzett szavak	122
6.4.2. Szóösszetételek	122
6.4.3. Szóteremtés, affektív szavak.....	123
6.4.4. Neologizmusok	123
7. Utószó: a mordvin nép és nyelv jövője	129
Irodalom.....	135
A betűk hangértéke.....	144
A rövidítések feloldása.....	146

A szerző nyelvészprofesszor a Debreceni Egyetemen, a hagyományos finnugor nyelv-történeti iskola képviselője. A könyv a magyar távoli nyelvrokonát, a nyugati finnugor (ún. finn-volgai) ágba tartozó, így a finnhez közelebb álló mordvint mutatja be, amelynek beszélői erzának és moksának nevezik magukat. A mű összefoglaló, amelyet a szerző csaknem fél évszázados tanulmányainak és kutatásainak eredményeként ad közre. A könyv bemutatja a mordvin nép és nyelv múltját, a nyelv szinkron síkjainak rétegződését, a különböző nyelvi jelenségek kialakulásának menetét,

az irodalmi nyelv egységesítésének, s így egy modern nemzeti nyelv kidolgozásának nehézségeit és a közeljövő feladatait. Célja, hogy a következő kutatónemzedék figyelmét is felkeltse a megoldatlan kérdések és a már megoldottnak vélt problémák továbbgondolása iránt is. Kivételes hangrendszere és egyedülálló szerkezete jóvoltából igen érdekes a mordvin nép nyelve, amelynek tanulása és kutatása nemcsak a kívülálló, hanem a mordvin anyanyelvű kutatók számára is további kihívást és témát kínál.

